

עובדים עלינו בעיניים: המשא ומתן עם איראן

מתקרב להכרעה

written by אלי קלוטשטיין | 04.06.2025

שני הדיווחים על ממצאי הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית (סבא"א) בשבוע האחרון מעידים על דפוס חוזר בפעילותה של איראן. הדיווח הראשון עסק בפעילות מלפני כשני עשורים, כאשר לפי הטענה איראן ביצעה ניסויים לא מוצהרים שקשורים לפיתוח נשק גרעיני בשלושה אתרים לפחות במדינה. באתרים אלה נמצאו באדמה שאריות של חומר גרעיני, וכן חומר גרעיני "מלוכלך" במיוחד שאולי אוחסן שם לפני עשור ויותר. עם זאת, הממשלה בטהרן סירבה לשתף פעולה עם הסוכנות בבדיקת האירוע, בטענה כי מדובר בחקירה פוליטית.

יש חשיבות גדולה לדיווח הזה, שכן לראשונה הוא קובע כי איראן הפרה במכוון את מחויבותה לאמנה נגד הפצת נשק גרעיני (NPT) - ואת הדיווח הזה מתעדות מעצמות המערב להפנות למועצת הנגידים של הסוכנות בימים הקרובים ממש, כדי שתוציא גינוי רשמי לאיראן. לצד זאת, כנראה החומר המרשיע גם ישמש אותן במועצת הביטחון, ייתכן אפילו בזמן הקרוב, כדי להתחיל להתניע את מנגנון החזרת העיצומים נגד הרפובליקה האסלאמית, מה שמכונה ה"סנאפבק" [?] מנגנון שמאפשר באופן מיידי, בהחלטה של מועצת הביטחון, את החזרת כל הסנקציות שהיו על איראן ערב ההסכם ב-2015 והוסרו ממנה במסגרת ההסכם.

הדיווח השני של הסוכנות נוגע לימינו אנו: לפי הממצאים של סבא"א, במהלך המשא ומתן עם ארה"ב המשיכה איראן להגדיל את מאגרי האורניום המועשר לרמה גבוהה שברשותה, וכעת היא מחזיקה בכ-400 קילוגרמים של אורניום המועשר לרמה של 60 אחוזים [?] מרחק קצר, ימים או שבועות אחדים של העשרה, עד לרמה הצבאית הדרושה לבניית פצצה גרעינית. בסך הכול הגדילה איראן את כמות החומר הזה שברשותה בכמחצית תוך שלושה חודשים בלבד. בהתחשב בעובדה שאין כמעט שימושים אזרחיים לאורניום המועשר לרמה כזו, וכי הוא אינו יכול לשמש "למטרות שלום", אפילו ראש הסוכנות רפאל גרוסי הצהיר כי זו "דאגה אמיתית".

איראן לא מספקת כמובן הסבר הגיוני לכמות כזו של אורניום מועשר לרמה גבוהה, בעיקר משום שאין הסבר כזה. היא ממשיכה להתחמק ולטעון כי מדובר בתוכנית גרעין למטרות שלום, אך לא יורדת לשורש העניין. העובדה שהיא ממשיכה לעשות את זה תוך כדי הדיונים עם האמריקנים מעידה יותר מכול כי היא כנראה מנסה לנצל את המשא ומתן כדי "למרוח זמן" בדרך להמשך פיתוח היכולות הגרעיניות שלה, וכי היא מבקשת להמשיך להונות את העולם כאילו היא שוחרת שלום.

ההבדל הוא שנראה כי כעת יש פחות קונים לסיפור הזה. שלוש המעצמות האירופיות [?] גרמניה, צרפת ובריטניה [?] מצטרפות לארה"ב וכנראה מוכנות לנקוט צעדים של ממש להגברת הלחץ על

האיראנים. אפשר להתווכח עם הטענה שעיצומים כלכליים הם הדרך הנכונה ביותר להניא את טהרן מכוונתה להפוך לכל הפחות למדינת-סף גרעינית, אולם זו עדות לכך שגם האירופים כבר לא מאמינים לראשי משטר האייתוללות.

זה הזמן להמשיך להגביר את הלחץ על איראן. הפעלת הסנאפבק היא צעד נכון, וכך גם המשך העיצומים האמריקניים על מגזר הנפט, ההברחות ועוד. במקביל חובה על ישראל וארה"ב, וכן אם יש לכך שותפים נוספים במערב, להמשיך לשמור על התקיפה הצבאית כאפשרות ממשית ואמינה, לשכלל אותה, להגביר את התיאום ולאסוף עוד מודיעין.

הממשל האמריקני, כפי שהנשיא דונלד טראמפ הצהיר כמה פעמים, מעוניין להגיע לעסקה שתנטרל את האיום האיראני. בה בעת, הוא גם הדגיש בהזדמנויות רבות, כולל השבוע, כי לא יאפשר לאיראן להעשיר אורניום במסגרת הסכם עתידי ² תנאי שעשוי לנטרל גם בטווח הארוך את אחת האפשרויות המרכזיות של איראן להסתיר את ניסיונות ההסתרה או הרמאות שלה מהמערב.

האמריקנים מוכרחים להמשיך לדבוק בקו הזה, ולא להסתפק בהסכם "משופר" בסגנון 2015, שרק יסדיר את הבעיה בטווח הקצר אך יותיר אותה בטווח הארוך. הנשיא הצהיר שלא יקבל מציאות כזו, וצריך לקוות שיעמוד במילתו ² ובנוסף גם יעמוד במסגרת הזמנים הקצרה שהכתיב, ולא ייתן לאיראנים לגרור את המשא ומתן למשך חודשים ארוכים נוספים. מתווים כמו אלה שהוצגו בכתבה מניו-יורק טיימס השבוע, בדבר הסכם ביניים שבמסגרתו תורשה איראן להעשיר לרמה נמוכה למשך תקופה מסוימת, בהחלט יכולים לעורר דאגה.

ישראל צריכה מצידה להמשיך לפקוח עין, ולדאוג רק לאינטרסים שלה. כרגע היא אינה תוקפת באיראן בהתאם לבקשה האמריקנית, אולם עליה לוודא שטהרן אינה מנצלת את המשא ומתן לפריצה חשאית לפצצה. אם כן, האינטרסים שלנו עלולים להתנגש עם האמריקנים, ואז עלינו לעשות כל שביכולתנו כדי לסכל את האיום על עצם קיומנו ² אולי גם במחיר של עימות עם הנשיא. כרגע כמובן אנו עוד לא שם, אבל גם לאפשרות כזאת יש להיערך.

עיתונות או אקטיביזם?

במסיבת העיתונאים שקיים ראש הממשלה בנימין נתניהו בחודש שעבר, הוא התייחס לדיווחים על קרע בינו ובין טראמפ, על רקע אותם אינטרסים מתנגשים לכאורה. ראש הממשלה הזכיר שיחה שקיים ימים ספורים קודם לכן עם סגן הנשיא ג'יידי ואנס, שבה לטענתו הצהיר בפניו הבכיר האמריקני: "אל תשים לב לספינים ולפייק ניוז על העימותים בינינו. זה הכול ספינים, זו לא האמת".

לא סתם התייחס נתניהו לסוגיה הזאת (וגם אז עשה זאת במענה לשאלה של עיתונאי). נדמה שלא חולף כאן יום מבלי שמתפרסמת כתבה או פרשנות על קרע, צינון, נזק בלתי הפיך או בקע רחב בקשרים שבין הנשיא האמריקני לראש ממשלת ישראל. אבל שימו לב כמה מאירועי הימים

האחרונים: בשבוע האחרון טראמפ שוחח עם נתניהו בטלפון, וגם שלח לפה את מזכירת הפנים שלו. שבוע קודם לכן הוא גם שוחח עם נתניהו, וכך עשה גם בשליש הראשון של מאי, כפי שהעיד ראש הממשלה במסיבת העיתונאים. השניים אף נפגשו פעמיים במעט יותר מארבעה החודשים מאז שהחל טראמפ את כהונתו השנייה, ושוחחו טלפונית עוד כמה פעמים.

ספק אם יש מנהיגים רבים בעולם שמקיימים קשר כה רצוף עם הנשיא האמריקני, שבכל זאת חולש על סדר יום עמוס ונמצא בקשר ישיר עם רבים מראשי המדינות בעולם. אין משמעות הדבר שהאינטרסים של שתי המדינות זהים או שאין בין המנהיגים מחלוקות, אבל מצד שני ודאי שיש שיח ² אולי אפילו חסר תקדים בנוף העולמי.

הצרימה הזאת מדגישה את הפער שקיים פעמים רבות בין דיווחי החדשות ובין המציאות עצמה, כפי שהיא מתרחשת הרחק מעין הציבור, בחדרי-חדרים. נדמה שלא מעט פעמים, בוודאי בסוגיות מדיניות רגישות כאלה, יש כאן תופעה ייחודית: אג'נדה וקידום עמדות פוליטיות מתפרסמים בידי בעלי אינטרסים כדיווחים חדשותיים. במסגרת הזאת, עיתונאים נוהרים אחרי רחשי ליבם, מצטטים בעלי אינטרסים מובהקים, שוגים בפירוש ההתרחשויות או אפילו מציגים תמונה חלקית כדי לשנות את המציאות ולהשפיע עליה ³ ולא מתוך ניסיון לדווח על קיומה.

השבוע פורסם דיווח באתר "אקסיוס" האמריקני וגם בסוכנות הידיעות "איי-פי" על תוכן ההצעה האמריקנית לאיראן במסגרת המשא ומתן על הגרעין. הדיווח, שהובא מפי בכיר אמריקני, טען כי ארה"ב תתיר במסגרת הסכם לאיראן להמשיך להעשיר אורניום ברמה נמוכה, וכי לא תתעקש על פירוק מוחלט של מתקני הגרעין שלה. חלפו אולי שיעתיים עד שהנשיא טראמפ עצמו, ברשת החברתית שלו "סושיאל תרות", הבהיר מול כל העולם: איראן לא תורשה להעשיר אורניום במסגרת הסכם אפשרי.

אז האם זה דיווח אמיתי, או שאולי זה ניסיון לקדם את המציאות בכיוון מסוים? אולי זה לא זה ולא זה? ב"איי-פי" הובא בכיר אמריקני אחר שניסה, באופן די צולע יחסית, לפתור את הפלונטר. הוא ציין כי הנשיא "אמר אמת קרה וקשה", וכי התנאים "הנוקשים מאוד" שהוצגו לאיראן לא יאפשרו לה להגיע לפצצה. לכאורה אותו בכיר לא התייחס לסתירה בין הדיווח לדברי הנשיא, ומצידה הסוכנות החליקה את הפרשה מתחת לשטיח.

אגב, לא חייבים ישר לקפוץ לסברה שמדובר באקטיביזם ולא בעיתונות. יש גם אפשרויות אחרות, כמובן. ייתכן שהנשיא לא בקי בפרטי ההצעה או שהטעו אותו לגבי פרטיה (לא סביר); שהבכיר ששוחח עם הכתבים העביר להם מידע לא נכון מתוך אג'נדה אישית שלו (בהחלט קרה בעבר); שהנשיא שיקר, וכי לאיראנים אכן הועברה הצעה כזו; אולי תוכן ההצעה מעט שונה ומורכב יותר, וההעשרה תרד בהדרגה עם הזמן ולבסוף תיפסק לחלוטין. כל אלה אפשרויות מעשיות. אבל אולי גם שווה לשקול את האפשרות שיש כתבים שלא תמיד מעמידים את הדברים על דיוקם, וכי הם מנסים לקדם את האידיאלים שלהם גם במחיר האמת המלאה.

אגב, אותה כתבה של ניו-יורק טיימס שהוזכרה קודם לכן אולי היא המקור לסתירה בדבריו של

טראמפ: מתווה זה, שהועבר לעיתון לכאורה בידי בכירים איראנים ואירופיים (שלא ברור איך קיבלו אותו), קובע כי במהלך תקופת הביניים תורשה איראן להעשיר לרמה נמוכה, אולם בהמשך היא תחויב להפסיק את כל ההעשרה במדינה ולהשתמש בשירותיו של קונסורציום גרעיני מיוחד באזור.

במבט שני קשה קצת לראות איך ההצעה הזאת מסתדרת עם דבריו של טראמפ. הנשיא הצהיר כי "במסגרת הסכם פוטנציאלי, לא נרשה כל העשרה של אורניום", והדגיש את דבריו באותיות של קידוש לבנה. אולי אפשר לומר שהוא דיבר על ההסכם הסופי ולא על מסגרת ביניים בתקופה שתמשך עד לגיבוש ההסכם הסופי, אולם זה פירוש יחסית רחב של דבריו.

לכן, גם בלי לשפוט כלל מה היה במקרה זה, חשוב רק להזכיר שוב את החובה של כולנו להחזיק במידה סבירה של פקפוק והיגיון בריא. האם השליח סטיב ויטקוף יגיש לאיראנים הצעה שהוא עצמו אמר בתקשורת שהיא לא קבילה? האם טראמפ יחתום על הסכם כזה אחרי כל התחייבויותיו? האם הגיוני שזו ההצעה שהוצגה לאיראנים כאשר במקביל דווח מפי דיפלומט איראני כי הם מנסחים סירוב למסמך האמריקני? האם ארה"ב יכולה "להתהפך" על ישראל מבלי לצפות להשלכות קשות?

הכול אפשרי, ולכן עוד יותר חשוב לקוראים להצטייד במידה בריאה של שיפוט והיגיון, ולזכור כל העת: גם לעיתונאים יש אידיאלים ואג'נדה, וגם הם שופטים את המציאות לפי זווית מבט מסוימת. את הדיווחים שלהם צריך לקרוא בהתאם.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 4 ביוני, 2025